

Misera Suljić Sijarić

KRIVA KRUŠKA

Dad, wann fahren wir nach Heimat? Wir möchten unsere Familie endlich besser kennenlernen. (Dad, kada idemo u zavičaj? Željeli bismo da malo bolje upoznamo širu porodicu.)

Pričamo li u kući bosanski?! Idemo ovog ljeta. A i vrijeme je. Mama, šta ti kažeš?

– Kako bi bilo da nam našu familiju i te naše korijene i pretke malo primakneš kroz neku priču? Uostalom, pričanje je tvoj posao.

Da. To je dobar put za upoznavanje. Možda i najbolji. Rado bih vam ispričao priču o jednoj kruški. No, morate znati da je to ujedno velika porodična tajna, pa je zato ipak možda bolje da to ne činim. I sam sam to vrlo kasno saznao. Možda nešto šaljivo, ili...?

Priča o kruški? Zanimljivo. To je ta tajna i o našoj porodici? Pričaj!

Ponavljam, ne znam baš koliko je i dobro to pričati. Šta na to kaže mama?

To da od istine ne treba bježati. Pričaj, pa ma šta da je.

Sad više nema vrdanja! – istovremeno će i sve troje.

Dobro. Onda ne prekidajte i ništa ne zapitkujte!

**

Ta kruška je zasađena davno, još dok je moj čukundjed bio mali. Istina, nije je on zasadio, ne bi tad ni umio. Zasadili su je ukućani, a čukundjed Murselj, tada trogodišnjak, samo je pridržao onako kratko koliko je bilo i njegovo strpljenje.

Uh, kopilane, ti prde! Eh, baš nam začini. Biće grka, vraže vražni, đe te i zvasmo – bika će mališanu.

Haj' k majci da te ne udarim, vrak te odnio, kad si tako učogoran! – zaprašta djed Rahman, a kopilan mu spretno izmigolji ispod podignute ručerde, ni sam ne shvatajući što se sad opet galami, a pogotovo zašto je ta grančica toliko bitna da se pored nje ni prdnut ne smije, a nigdje to niko ne brani.

A kad su se svi izmakli, Murselj priđe prutiću oko kojeg je maločas nastala sva ta frka, i pokuša ga prelomiti. No, upravo tada ciknuše vrata na kući, on se brzo odmače od tog žilavog fildana, te ona osta onako nalomljena, i nekako vrhom usmjerena ka kućnim vratima.

Uspravljala se ona vremenom, no ipak je ostala nakrivljena i uherena.

Pažena je više nego bilo koje čeljade iz kuće, pa iako su je voljela jesti, djeca su na nju bila i kivna. Ona su bila za stoke i rada, a kruška za nam i slast.

I kad je malo poodfrknuo, Murselj je kruški ponovo prišao sa poganom namjerom. Babovim brusom naoštrio britvu i pokušao je isjeći, no kruška je zatupila oštricu i nije dala da se ispod kore prodre. Tako je više sebe porezao no što je kruški naučio. I samo što je zabo malo dublje, djed Rahman mu se stvori iza leđa, te kao da mu se ona davno podignuta djedova ruka tek sada spusti na glavu, i Murselj gotovo da ne osjeti bol do neku maglu i prazninu. Srušivši se na zemlju, pokrivaio se iskrvavljenim rukama i branio, dok su mu se u grču od bola dva poduga gornja zuba do same brade urezivala u donju usnu, pa je tako umazan i izbezumljen izgledao kao kakav izranjavani pacov u kakvim kandžama.

Naljet te bilo, i kad se rodi tako hadalj! Naljet, naljetosun! Puuu, pogane od pogana! Dabogda mu ne propevo kat si se takaf iskopiljio!

To što je popišo gaće, nije bilo toliko bitno, pa da je učinio i ono drugo, gore. Tu je dobio hediju koja će ga čitav život pratiti – počeo je da muca, i sve rjeđe se usuđivao da govori.

Zato se latio trube koju je napravio od vrbove kore, puhnuo u nju i naučio je da ona za njega zbori. Što zbog njegove naravi, a što zbog trube koju nikad niko nije podnosio, ukućani su mu davali svakakva imena, pa pored niza ostalih koja je stekao, *namćor namćorni* postala je ona njegova najblaža odrednica, recimo za one koji su baš imali puno sabura.

Kruška je odavno počela rađati. I nije bila *grka*, kako su ono rekli, no k'o med, ali joj je stablo ostalo krivo te su grane znale zakačit' i stoku i insana, pa dok je rasla, mnogo puta je opsovana i ona i onaj

ko je tu utotrči, te oči narodu hoće da izbije. Ono što je Murselj onda zarezao, pretvorilo se u nekakva napućena usta što hoće da progovore.

No, kad jesen dođe, sve se neprijatnosti koje je preko godine donosila zaborave i samo se osjećala njena slast. Ih, govorilo se da takva nije uzgojena ni u čitavoj carevini. Takvu ni sami car careva nije imao. Još da ljudima nije oči bola, ne bi je niđe bilo. A vadit' je, pa sadit' neđe drugo, to se nije moglo. Ko zna bi li se više primila. A krušku namjerno posjeći il' iščupati, lomiti joj grane i sjeći neki višak, nije bilo pohvalno ni za one divlje, kamoli za *taku medicu*, čiji i najmanji prutić je bio dženet za grlo, koje je, istina, rijetko imalo priliku da tako šta okusi.

I svi su bili odavno zaboravili da je Murselj napravio belaj kad je pridržavao dok su je sadili. Ništa od onog dječijeg bazdiša se za nju nije primilo. Imala je miris koji bi je izdao ma gdje da se koja dariva ili kome tutne u bohču il' tumajlije. Mirisala je mirom, pa su je i prozvali Misirka, dodajući joj osobine koje može biti i nije imala, da je donesena iz *toga nakog Misira*, jer su znali da otuda dolaze te dženetske voćke i sva moguća ljepota. A i ona koja je dobije, nije je mogla sakriti, pa sama negdje pojesti. Jok, jer ona je odavala. Pa i haljine u koje bi se strpala, nikako se drukčije ne može reći no da su dženetski mirisale. Zato se nekako uzimala i kao izdajica. Ako je i poklonjena kojoj, ta bi brzo bila otkrivena. I odmah se znalo ko je dao te *đe se time gađalo*. A, ukoliko je brzo pojedješ, da je ko od ukućana kako ne otkrije, odavao bi te tvoj dah.

No, da vi kažem o Murseljovoj ženidbi, jer su njegovi vršnjaci već odavno i djecu stekli. Nije baš išlo kako su roditelji *hćelji*. Murselj nije bio onaj za kojim bi se noge lomile, a ni oni, bogami, porodica koja je bila lahka. Djevojka koja tu dođe, imaće posla kao s vojskom, a on svakako prgav i namćor, pa se njegova ženidba iščekivala sa malo vjere. Braća su iza njega i neće više časiti. Ženiće se oni, pa tek tad će Murselj *čitaf svoj vijek sam mijesit ljep*, ko što je činio jedan tamo, malo podalji amidža.

Ni sestre nisu bile rade da gube vrijeme *i drugome tku ćiljime*. Jedna za drugom, kako su znale da ih neće dati *ako i dođu da hi ištu prije no se ovaj očori i kaku dovede*, počеше jedna za drugom zamicat'. Prvo Hava, odmah za njom Sevda, pa Hanka, a bilo je za očekivati da i

četvrta to isto učini, pa se oko nje bilo sve na straži i oprezu.

I na glas da *odvedoše Hanku oni došljaci ozgor*, a već načuo da gore ima *naka čora*, istina, tek zašla u trinaestu, Murselj uze svoju trubu. E! Kako su oni ukrali Hanku, *tako more i on tu njihnu*. “Može bit da je još đetište, ali će poras’. Kod mene će imat kajmaka i cicvare. Šta oni imaju? Tu šaku ovaca.” A kad ju je vidio! “Ada, ovo je moje! Samo da ufatim priljiku. Biće k’o ova naša kruška ispret kuće. De, zovi Agana pa obavi pošo.”

Dok je razmišljao, njegove misli su tekle lahko i tečno. A i svima je bilo lasno naučiti njegov jezik – licem je govorio, očima naređivao. Bolje je i odobrit’ mu ono što hoće nego ga slušat da to izveze. Il’ da uzme trubu!

Djevojče nije imalo vremena ni da shvati šta se zbiva, jedan je ščepa za ruku, drugi dograbi za pletenice, i nizbrdo.

Ništa ne pomože njena kuknjava i otimanje. Dovukli su je do Murseljove kuće, ubacili u mljekar i nabili rezu.

Dohoveljaše i one teške godine. Mnogi pođoše na neki daleki put, ni sami ne znajući kud će. Murseljova porodica odluči da ostane tu gdje je. Toda je ovdje još mirno shvatiše i neke prognaničke familije, pa i one tu zasad sviše ognjište.

Jedna majka sa sinom se smjesti u napuštenu kolibu na drugom brdu. Njemu negdje šesnaest, *uvrhglave* sedamnaest. Radan i vrijedan, krupan i okretan, snažan i živahan. Jedihnik. Ustvari jedihni preostali, sve drugo je nastradalo. Momčić brzo napravi kućerak u koji su mogli ko ljudi da se smjeste. Sposoban, i onaj koji se ne žali u radu, postade drag čitavom selu. Zvali su ga za sve što je kome trebalo. Lahke ruke. Stizao je svugdje. Pa i kod Murselja.

Kruška pred kućom miriše, da ti ne da pored nje proći. Osmjehnut, momak uđe u kuću, bijeli zubi mu bljesnuše.

Na ovo još nikad nisam naišao. Eh, nju bih baš volio probat.

Mlog-go k-k-ko bi je pro-o-o-bo, mla-mla-mladiću. A-a-alj, n-n-nije to za za za za-svakok – Murselj pomisli kako bi se te mladićeve riječi mogle odnositi i na njegovu ženu. – H-h-hm, t-t-t-tako šta šta šta je s-s-s-samo za za za mene. A kru-kru-kruška još nije z-z-z-zrela, n-n-n- nije zrela. Kat kat kat kat bidne, donijeću t-t-t-tvojoj maj-maj-

majki da vi-vi-vidi što ti je kruška.

Nešto se ova' došlo često ovudijer vrzma. Da mu šta ne pane na pamet! Ja ne voljim kat mi oko kuće svak vršlja – Agan će Murselj. Jednog predvečerja Murselj ubra par, još podobro nedozrelih krušaka, i baci korak preko rječice. U svoj zahuktanosti mu se učini da noge nije dobro ni pružio, a već se našao pred njihovom kućom. Sjednuvši ispod prozora, uvidje da se odavde gleda direktno na njegovu kuću. S ovog *vražeg džama* njegova mu žena može bit stalno na oku. Murselj se bolje zagleda. Vidi svoju ženu kako u ovo doba razastire veš. „Kod nas se haljine pred akšam nikat nijesu prale. A pogotovo subotom! Ovo more bit samo naki znak ovoj bijedi što tunekan dođe, da gledam kako na moje oči hoće kuću da mi rasturi...”

Lj-lj-lj-ljijepo vi o-o-o-odekan.

– Vala jes. Dobro, fala Bogu dragome. I narod dobar i sve dobro. Samo da ne Allah sačuva. Al' opet, mi bi' se vrnuli u svoj kraj, pa kako bilo, samo da je slobode i da se more ponovo kod svoje kuće. Da obiđem, jadna, one naše grobove, da vidim naše voće, da zaoremo onu našu plodnu njivu...

– B-b-b-biće, biće – zbunjeno će Murselj.

Kući se vratio pokasno. Kud je sve hodio može bit da ni sam nije znao, ali jedno je sebi utuvio: “Neće ova' došlo više moju ženu gljedat! Eh, tvrda mu besa, neće!”

Bilo je tu još ponešto, i mnogo toga što je samo Murselj znao, ili umislio. Pozvao je Agana i ovog puta su krenuli zajedno s mladićem.

Novom domaćinstvu je svašta potrebno, a u Peć se ne ide sam.

Poranili su podobro. Dug je to put. Treba se preko planine za vidjelice *i spušćit i vrnut*. A vrijeme varljivo: prigrrije, pa brzo zatim navuče oblak. No, iskusni su oni. Znaju kad i gdje se skloniti, gdje odmoriti. Poznaju i prečice. Danas idu jednim novim putom. Odmoriće malo konje, *izaj porat sebe*, pa nastaviti.

Samo što se Murselj izmače da se olakša, ču kako nešto fijuknu pored njega. Kad se okrenu, ugleda jednu, ne pomenulo se, šarenku pogođenu jednim oprljakom posred trouglaste joj glave.

Šunjala ti se k nozi – izgovori mladić ponosno.

P-p-p-pih, ni-ni-ni-po-po-po-popišat se č-č-č-č-čoveku n-n-n-ne daju!

Koljka je! Uh! Hajde da krećemo. Do sve priljike more bit' i kiše. Tamo nemamo đe zanoćit.

Ako se ne bide moglo nazad, majka ima neku rodbinu. Mogli bismo kod njih.

Mi ne noćivamo kot neznanaca – Agan je volio kad govori i u Murseljovo ime.

Bilo je kasno kad su se njih trojica, mokri, vraćali preko planine. Nebo je često cijepalo i gorjelo. Pa, iako su ova dvojica djelovali kao da ih ništa smesti ne može, i njima je znalo zatresti u grudima. Na svako oglašavanje neba, konji su im skakali tako mahnito da ih je na uzdi bilo teško održati. Momak je hodio za njima, em umoran, em moker, a pomalo zbog nečeg i uznemiren.

Sova nekoliko puta huknu jako i iz neke dubine *da ti krf u đovdi sledi*.

Niko ne progovara. Njih dvojica se očima spravnavaju. Iako nisu palili fenjere, odlično su znali gdje će s mladićevim tijelom. Uguraće ga u ono *mesto što su mu spremilji*. Imalo je prostora i da ga pokriju zemljom i liščem. Dovukli su i nekoliko grana i zatvorili šupljinu. Veliki je ovo bukovic.

Ne, detalje nećemo. Podugo je sve to trajalo. Dugo i ne tako lahko kao kad su krali ženu mu, zbog koje, eto, sad moraju još nešto da urade.

Podobro ih je momak namučio. Pa bogami i izranjavao. Sad treba i rane kriti. *Neke neće moj za amena*. Ali, gotovo je.

A ovamo na više mjesta i u selu i na planini je bilo kijameta. Kod Aganovih grom pogodio u tor, nešto jagnjadi i ovaca je nastradalo, a kod Murseljovih uždio mljekar. Sa kruške je svako zrno opalo i svako oštećeno. Od tada, iako bi u proljeće bila sva u beharu, kruška nikad više nije zavezala, ni zrno rodila.

Suphanalla! Šta mi se ovo više prituplja? Samo da mi se sin vrne živ i zdrav – molila je majka hodajući oko kuće.

U neki vakat pred zoru, konj zahrza ispred vrata, natovaren svim

onim što je sin za domaćinstva pribavio. Majka zakukala i odmah krenu k Murseljovoj kući.

Došli smo do Peći zajedno, i više ga nijesmo videlji. Mi se moralji vrcat – Agan će.

Takve riječi su obojica ponovili i kad su *musljihuni* došli i tražili da se zakunu na Musaf.

Od tog dana sa onog brda, sa one strane, iz njene kuće čula se stalna kuknjava i kletva koja nije prestajala. Svi malo trezveniji su znali, a pogotovo kad se nakon nekog vremena pronašlo udahlo tijelo u otruhloj bukvi, da je svaki njen uzdah i svaka riječ bila tako teška da se mogao u životu radovati samo onaj ko s njima nije imao nikakve rodbinske veze.

Kad bi se začuo njen glas, na koji je selo odavno naviklo, samo bi se ponovilo: “Opet ona kukavica kukavna, da joj mili Allah pomogne.” A i nije se mnogo razlikovao od kukavičijeg. Bar su ga svi tako doživljavali. Pa i kad bi starica začutala, imao se osjećaj da kukavica negdje nastavlja.

Selo je to slušalo godinama. Tako je i starica živjela godinama. Činilo se da su sad i ptice drukčije pjevale. Ili su to i bile neke druge.

Da nastavimo. Imali su i Murselj i Agan po tri sina, Agan i četiri kćeri, a Murselj šest. Aganov sin se objesio sa svojih dvadeset i sedam, baš na jednu divlju krušku tamo kod seoske vode, ostala iza njega žena, kćer i tri sina.

Starica se toga dana nije čula. Nije se čula ni kad je Murseljev visio na bukvi u šumarku tamo blizu njene kuće, jer je njen glas utihnuo nekoliko dana prije toga. I iza njega ostala žena sa troje djece. Čim je taj glas zamuknuo, seljani su znali šta je. Našli su je na minderu, naslonjenu o prozor kao da još gleda u kuće onih tamo, te je ukopali udno šumarka, do sina joj.

I ovdje priča nije završena. Tek tu počinje ona prava.

Kad je Murseljev sin, drugi po redu, dobio prvu kćerku, niko se nije obradovao. Za njom ih je bilo još čitavo jato, pa kad izađu pred kuću kao da bi se otvorila vrata od golubarnika. Ako se ko i poradovao prvij, to je bila nana. Kamera joj dadoše ime, i Kamera bi *taka da je*

očima ištetiš. Imao je taj drugi sin Murseljov još osam kćeri i četiri sina. Ali, Kamera čim poodraste, da je ne bi u svoje redove povukli partizani, jer su to bile te ratne četrdesete, dadoše je momku iz sela. Fin momak, no partizani njega brzo pokupiše i Kamera osta sa čežnjom za njim, te sa svekrom i svekrvom, sa punom kućom zaova i djeverova, jetrva i dječurlije. Svekrvi se ionako nije dopadalo to što je u kuću ušao neko za kim sve i da nećeš oči same idu, *a sin nije tu da to skolji*, pa brzo skova plan kako da je iz kuće izmakne. Te osu po njoj *svakake jade*. Izmisli *nake bljuvotine* koje se nisu *moglje progunut*. Kamera svojima da je vrate, ali djed i majka *ni primaj*. “Jok! Tamo, čeka’ kot kuće svojega čoveka!” Ali jednog jutra, *prije no što se narot podizo*, Kamera je ušla u izbu, uzela konopac i na krivu krušku, onu kojoj su davno predvidjeli da će bit grka. E, nije grka zbog onog dječijeg neznanja. Čemerna je postala kad su otvorili vrata i vidjeli da Kamera na njoj visi. Tad je bika joj, čineći je gasal, rekla da zna zašto je Kameru posebno voljela. Osjetila je da su njih dvije neke futne sudbine. Rekla je i to da je čitav život i sama gledala na tu krušku, pogotovo nakon nestanka onog jadnika što onako ni kriv ni dužan nastrada. Čuo je to i Murselj i ošinuo okom, kao da je sto gromova iz njega šiknulo.

Kletva one starice se nije završila s Kamerom. Neću sada pričati šta je sa svakom sljedećom generacijom bilo, a bilo je mnogo toga.

No, o kruški ću još nešto. Kamerin otac je, nakon što su je skinuli s nje, dugo mislio šta da uradi. Murselj mu je bio jasan. „Udri vraka. Oseči to govno!“ I čitavih dvadeset godina Kamerin babo je u nju pogledao i odustajao.

– U-u-u-uzmi s-s-s-sekiru i-i-i-i šini tok-tok-tok vra-vra-vraka! – ponovio je Murselj.

Uzeli su sjekire. I sin s jedne, a unuk s druge. Udri, sijeci! Udaraj, udaraj, udaraj! I eto je. Samo još da padne. Nikako da prevagne. Ni tamo ni ovamo. Stoji. Čeka. Nikud neće. Jok.

Iako podobro ostario i ishlapio, Murselj je sad sa nekom svečanom radošću sjeo ispred vrata na tronožac i posmatrao. *Dohaka joj*. Ispratiće je, eto i to doživje. No, ona i takva kao da mu se i sad svetila i kezila. Stoji, zasječena sa obje strane. Stoji, iako se drži samo na slamku. Stoji, a kao dalebdi.

„Valahi ko da mi se i sat smije i sa mnom sprda. Kopiljica!”

A kad podiže ruku da ih upozori, široko stablo mu potrpa sina, a i granje pokri unuka. Nikako Kamerin otac nije računao da će kruška krenut na tu stranu, na njega. Tu je, ispod nje, i završio. Srećom, sin mu je bio samo ošamućen granom.

Ovdje završava priča o kruški. Ali, ne i o onima koji su ostali. Njihove su dugo ispredane. Priča o kletvi one starice krila se kao porodična sramota. Samo povremeno, kad bi se desila neka nesreća, neki otac ili majka bi rekli:

Evo, ni mene ta grabulja ne zaobiđe. Ta futna grana i mene zakači. O tome se nikad otvoreno nije govorilo, samo tako, više očima, nekim strahom, u neakvim šiframa, što je svemu davalo na značaju, tako da su to razumjeli samo neki, oni kojih se direktno ticalo, i to kad se kakva nesreća ponovo dogodi. Što se više o tom ćutalo, kao da se očekivalo da će se brže zaboraviti, pa jednom i izbrisati, i to nešto što su sramno učinili njihovi stari napokon prestati da utiče na sudbine nedužnih potomaka, koji i dan-danas potajno bace pogled k onom brdu. I tad svako od njih u mislima odgleda svoj film o toj misterioznoj nesreći.

Još samo što i onaj glas ne čuju. Ali ga osjećaju. Iako gotovo nikad o tome ne govore i izbjegavaju da se tamo okreću, njihova leđa vide i više nego što bi im oči mogle...

Uh, mein Gott! Wie in Markes Macondo. So schwere Geschichte. (Uh, moj Bože! Kao u Markesovom Makondu. Tako teška priča.) I meni se čini da je bilo bolje da je nismo čuli.

Zatvor' tu kameru i ne okreći je tamo! – začuo se glas amidžića nakon što ih je dočekao. – Šta imaš tamo da snimaš!? To nije naše. Brdo ko brdo, ene!

Nije bitno. Es ist wunderbar. (Preljepo je.) Prekrasna priroda... Ada jes, no to je tuđe. Hajte, hajte bujrum! Kola su vam dolje kod rijeke? Bolje da ste s njima došli ovamo. Mi dolje ništa ne ostavljamo. Nekad se ponešto i desi.

Dad, je l' tamo živjela ona starica?

Otac potajno klimnu glavom, dajući očima znak da se začuti.

Kaka starica?! Tamo nikad niko nije živio.

Dae, ovaj, babi, gdje se nalazila ta kruška?

Pogledavši u svoju dragu, on se pravio da ne čuje, a amidžić široko otvori oči, pitajući se u nevjerici da li su se ovi baš na to namjerali. Ko da su ogreisali!?

Šta seru ova tvoja deca? Jesulj i oni to postali pisari ko ti, pa hotu o tome da škrabaju!? Nemo' da hi guja ujede! Imaju sto prečih da pišu, da ne diraju u te izmišljotine. Ene ti sat. Nek pišu o Crkvištu, o Grčkom groblju. Ene! O onim grobovima što su hi po noći oni stranci prekopavalji i nešto uzimalji. Imalji su, kažu, i nake stare mape. Ko zna šta je sve u tijem mapama zapisano. Kad goj dođu, dođu kad niko ne vidi. Samo ujutro primijetiš – iskopani grobovi, isprevrtane ploče. Ene, šta se sve tu može pisat'... Ilj, nek pišu o onom blagu ispod jasena što u ponoć sija do neba, o onim crnim ticama i galjcima što ga čuvaju, što hotu oči da ti isteraju samo ako kreneš krampom ilj lopatom. Eheheee, šta sve ima preče da se piše...